

3^η X. 28 γεώργιος Ἰω(άννου) Γραμματικὸς μάρτυς 1^η X. <σπυρίδος σταυράκης ὁ γρά-
ψας μαρτυρῶ

4^η X. 29 γεώργιος ἀλιμπέρτης μάρτυς

Verso

5^η X.

1 ἐξοφλητικὸν τῆς καλίτσας

2 πίκουλου

94

Ἀπάντησις τοῦ Πατριάρχου Γερασίου πρὸς τὸν δραγουμάνον
τοῦ στόλου Κωνστάνην Χαντζερῆν

Χάρτης δίφυλλος
0,504 × 0,177

1795, Φεβρουαρίου 5
Κωνσταντινούπολις

Ὁ Πατριάρχης, ἀπαντῶν εἰς σχετικόν, φαίνεται, ἔγγραφον τοῦ δραγουμάνου τοῦ βασιλικοῦ στόλου Κωνστάνη Χαντζερῆ, γνωρίζει ὅτι, καθ' ὃ ἔχει δικαίωμα, δυνάμει τοῦ Χάττι Χουμαγιούν, ὅπως, ὁμοῦ μετὰ τῶν συνοδικῶν, συνεδριαζόντων, κρίνῃ πᾶσαν ὑπόθεσιν ἀφορῶσαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ γένος, ἐξήτασε καὶ τὸ ζήτημα τῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαπίου μητροπολίτου Κυζίκου ἐμφανισθέντων δύο χρεωστικῶν τεσκερέδων τοῦ τελευταίου τούτου, τοῦ ἐνὸς ἐπ' ὀνόματι Σερίφ ἀγᾶ ἀπὸ μηνὸς Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1789 καὶ ἀντιπροσωπεύοντος ποσὸν ὀκτὼ χιλιάδων γροσίων, τοῦ ἑτέρου δὲ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ζωήτσας Σαμουρκάση μηνὸς Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1791 καὶ ἀντιπροσωπεύοντος ἄγνωστον ποσόν. Κατόπιν δὲ ἐπισταμένης καὶ προσεκτικῆς ἐξετάσεως ἀμφοτέρων τῶν ἐγγράφων κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀμφότερα εἶναι ψευδῆ καὶ πλαστά· πρωτίστως διότι ἡ ὑπογραφή οὐδεμίαν ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὴν τοῦ ἁγίου Κυζίκου, παρὰ πᾶσαν τὴν καταβληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ δράστου προσπάθειαν, ὅπως τὴν ἀπομιμηθῇ. Δεύτερον διότι πλαστὴ εἶναι καὶ αὐτὴ ἡ σφραγὶς τοῦ μακαρίτη. Διότι ἡ γνησία σφραγὶς τοῦ εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ψευδοῦς καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων διάφορον. Τὴν πλαστότητα ἀποδεικνύει καὶ τὸ χρῶμα τῆς μελάνης, διότι εἶναι τὸ αὐτὸ εἰς ἀμφότερα τὰ ἔγγραφα, καίπερ ἀπέχοντα χρονικῶς ἀλλήλων τρία ὀλόκληρα ἔτη, ἐξ οὗ ἦτο ἀδύνατον ἡ μελάνη νὰ εἶναι τοῦ αὐτοῦ χρώματος. Ἔτερον γεγονός ἀποδεικνύον τὴν πλαστότητα εἶναι καὶ ἡ ὁμοιότης τοῦ χάρτου ἀμφοτέρων τῶν ἐγγράφων, καθόσον εἶναι ἀδύνατον τρία ὅλα ἔτη μετὰ τὴν σύνταξιν τοῦ πρώτου ἐγγράφου, νὰ εὑρεθῇ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ φύλλου χάρτου, ἐφ' οὗ ἐγράφη τὸ πρῶτον, καὶ νὰ γραφῇ ἐπ' αὐτοῦ τὸ δεύτερον. Ἄλλο ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς πλαστότητος εἶναι ὅτι κατὰ κοινὴν πάντων μαρτυρίαν ἡ γραφή τοῦ κειμένου τοῦ ἐγγράφου οὔτε πρὸς τὴν τοῦ μακαρίτου Κυζίκου ὁμοιάζει, οὔτε πρὸς τινὰ τῶν κατὰ καιροὺς διαφόρων γραμματέων του. Διὰ τοῦτο ἀμφότερα τὰ ἔγγραφα πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς πλαστὰ καὶ χάρτης ἄγραφος, μὴ ἀποτελοῦντα δι' αὐτό, μήτε τεσκερέδες



μήτε όμολογίας, όπως δέν δύνανται νά λογίζονται τοιαύτα καί τά όπουδήποτε καί όπο-
τεδήποτε άναφανησόμενα όμοίου είδους έγγραφα, άλλα πρέπει νά θεωρώνται ψευδή καί
πλαστά καί διά τοῦτο ν' άκυρώνται καί νά εξαφανίζονται. "Αλλως τε ό μακαρίτης "Αγά-
πιος επί δύο μήνας πρό τοῦ θανάτου ήτο άσθενής, έχων όμως σώας τās φρένας του,
έρρύθμισε δέ διά διαθήκης τά τής περιουσίας του, διορίσας καί εκτελεστάς ταύτης, καί
καθώς άριστα γνωρίζει ό Πατριάρχης, έμνήσθη τών πάντων καί πασών τών υποθέσεών
του, άκόμη καί τών έλαχίστων καί διά τοῦτο δέν θά έλησμόνει τούς άνωτέρω δύο μνη-
μονευομένους πιστωτάς του, αν όντως ωφείλεν εις αυτούς. "Επειτα γεννάται τό εύλογον
έρώτημα, διατί οὔτοι δέν παρουσίασαν τά δύο ταῦτα εις χείρας των έγγραφα πρό τοῦ
θανάτου τοῦ "Αγαπίου καί χάριν ποίου δέν έζήτησαν άμέσως ή έμμέσως νά καταβλη-
θῶσι τά όφειλόμενα; Διά πάντας τούς άνωτέρω λόγους, τά δύο άνωτέρω έγγραφα είναι
διά τήν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ "Εκκλησίαν πλαστά καί άκυρα καί άπαράδεκτα καί ως εκ
τούτου παρακαλεῖται πατρικῶς ό Χαντζερής, όπως επιμείνη όπου δεῖ όπως κηρυχθῶσιν
ως τοιαῦτα, διότι ή "Εκκλησία δέν δύναται ν' άνεχθῇ, επισταμένως έρευνήσασα καί έξε-
τάσασα αὐτά, τοιαύτας δολιότητας καί σκευωρίας.

Γνωστά πρόσωπα τοῦ έγγράφου είναι ό Κυζίκου "Αγάπιος καί ό δραγουμάνος τοῦ
βασιλικοῦ (τουρκικοῦ) στόλου Κωνστάκης Χαντζερής, βλέπε Ι. ΛΥΚΟΥΡΗ, *"Η διοίκησης
καί δικαιοσύνη τών τουρκοκρατουμένων νήσων Αἴγινα - Πόρος - Σπέτσαι - "Υδρα κλπ.*
"Αθήναι 1954, σελ. 63, παρ' ω, σελ. 61 έπ., περὶ τών διερμηνέων εν γένει. Περί τοῦ πα-
τριάρχου Γερασίμου βλέπε Μ. ΓΕΛΕΩΝ, Πατριαρχικοί Πίνακες, Κωνσταντινούπολις (άνευ
χρονολογίας) 1880 - 1885, σελ. 673 έπ.

Τό έγγραφον εν στίχῳ 4 έπ. διαλαμβάνει: καί διά τοῦ παρόντος συνοδικῶς αντα-
ποκρινόμεθα· άρα είχε προηγηθῇ καί άλλη αλληλογραφία μεταξύ Πατριάρχου καί Χαν-
τζερῆ επί τοῦ αὐτοῦ θέματος, τό παρόν δέ έγγραφον άποτελεῖ άπάντησιν εις τό τελευ-
ταῖον τοῦ Χαντζερῆ, άποσταλεῖσαν μετ' έρευναν τής υποθέσεως υπό τοῦ άνωτάτου εκκλη-
σιαστικοῦ δικαστηρίου, τοῦ έδρεύοντος εν Κωνσταντινουπόλει καί προεδρευομένου υπό
τοῦ Πατριάρχου, συνεδριάζοντος μετὰ τών συνοδικῶν: Ν. Γ. ΜΟΣΧΟΒΑΚΗ, *Τὸ εν "Ελ-*
λάδι δημόσιον δίκαιον επί Τουρκοκρατίας, "Αθήναι 1882, σελ. 56' Μ. ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΟΥ,
Τὰ δίκαια (νόμοι), τὰ δικαστήρια καί αἱ διομολογήσεις, Κωνσταντινούπολις 1915, σελ. 61.

"Εν στίχοις 13 - 14 ό Πατριάρχης επικαλεῖται τό *"Ιερ()νητὸν Χάτι Χουμα-*
γιούν, επί τῇ βάσει τοῦ οποίου οὔτος μετὰ τών συνεδριαζόντων αρχιερέων είχε τό δι-
καίωμα νά θεωρῇ πᾶσαν υπόθεσιν τής εκκλησίας καί τοῦ γένους. Χάτι, κατὰ φιλόφρονα
ανακοίνωσιν πρός ἐμέ τοῦ κ. Πρωτοψάλτη, είναι λέξις άραβική, σημαίνουσα εν κυριολεξία
τὴν γραφήν, εν δέ τῇ τουρκικῇ γλώσσῃ τό αὐτόγραφον καί κατ' επέκτασιν τὴν έγγραφον
διαταγὴν τοῦ κυριάρχου. Είναι δέ γνωστὴ παρ' ἡμῖν εις τὰ σύνθετα *χάτι - ι - σερίφ,* ἥτοι
ίερὸν διάταγμα, καί *χάτι - ι - χουμαγιούν,* ἥτοι αὐτοκρατορικὸν διάταγμα. Δέν δύναμαι

ν' αντιληφθῶ, ἐφ' ὅσον μάλιστα ὁ χάρτης εἰς τὸ καίριον σημεῖον τοῦ στίχου τούτου εἶναι κατεστραμμένος καὶ παρουσιάζει χάσμα, εἰς ποῖον Χάττι Χουμαγιούν ὁ Πατριάρχης ἀναφέρεται ἐνταῦθα. Ὡς Χάττι Χουμαγιούν εἶναι κυρίως γνωστὸν τὸ τοῦ ἔτους 1856, δι' οὗ καθιεροῦνται ἐν Τουρκίᾳ ἰσονομία καὶ ἰσοπολιτεία πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ὑπηκόους τοῦ Σουλτάνου: Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*, 5ῃ ἔκδ., ὑπὸ Π. Καρολίδου, 6, 1925, σελ. 294· Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ, *Τινὰ περὶ τῆς ἐννοίας τῶν «προνομίων» ἐπὶ τουρκοκρατίας* ἐν Ἀρχ. Ἰδιωτ. Δικ. 10, 1943, καὶ εἰς Ἀνάτυπον Ἀθῆναι 1943, σελ. 6, εἰς ὃ γίνεται ἡ παραπομπή. Εἶναι ὁμῶς φανερόν, ὅτι περὶ τούτου δὲν πρόκειται ἐνταῦθα· φαίνεται μᾶλλον ὅτι ὑπαινίσσεται τὸ ἀρχικὸν βεράτιον δι' οὗ Μωάμεθ ὁ Κατακτητὴς ἀνεγνώρισε τὸν Πατριάρχην θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἔθνους τῶν Ρωμαίων, ἥτοι τῶν Ἑλλήνων, καὶ περὶ οὗ βλέπε: ΑΘ. ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ, *Τὰ μετὰ τὴν Ἀλωσιν*, Κωνσταντινούπολις 1870, σελ. 52. Ὅρα ἐπίσης: Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ, 5β, Ἀθῆναι 1925, σελ. 71 ἐπ.· Μ. ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΟΥ, *Τῶν ἐν Τουρκίᾳ Πατριαρχείων, Οἰκουμενικοῦ, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, τὰ δίκαια καὶ προνόμια*, Κωνσταντινούπολις 1914, σελ. 117 ἐπ.

Τὸ ἔγγραφον ὁμιλοῦν ἐν στίχῳ 8 περὶ παρελθόντος.... ἔτους δὲν ἐννοεῖ τὸ προηγούμενον τῆς συντάξεως τοῦ παρόντος ἐγγράφου ἔτος, ἀλλὰ προγενέστερον, ἀπόδειξις δὲ περὶ τούτου ὅτι ἀναφέρει ἐν συνεχείᾳ ποῖον εἶναι τὸ ἔτος τοῦτο, ἐνῶ, ἂν τὸ προδραμὸν ἔτος ὑπηνίσσετο, δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ πράξῃ τοῦτο· καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι εὐθὺς μετὰ ταῦτα μνημονεύει καὶ τοῦ δευτέρου κατὰ σειρὰν χρεωστικοῦ τεσκερὲ μὲ χρονολογίαν 1791, ἣτις δὲν εἶναι ἡ ἀμέσως προηγούμενη τοῦ ἔτους 1795, καθ' ὃ εἶναι συντεταγμένον τὸ παρόν.

Τί νοεῖται διὰ τοῦ ὅρου τεσκερὲς καὶ ἂν τυχὸν ἡ λέξις ἀντιστοιχῇ πρὸς τὴν ἐλληνικὴν ὁμολογίαν, δὲν δύναμαι ν' ἀποφανθῶ, ὥς μὴ γνώστης τῆς τουρκικῆς.

1 † Γεράσιμος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

2 † Ἐνδοξότατε ἄρχων δραγουμάνε τοῦ βασιλικοῦ στόλου, καὶ ἡμέτερε
3 κατὰ πνεῦμα υἱὲ ἀγαπητὲ κύριε Κωνστάκη Χαντζερῆ, τὴν αὐτῆς
4 ἐνδοξότητα πατρικῶς εὐχόμενοι, εὐλογοῦμεν. Καὶ διὰ τοῦ
5 παρόντος συνοδικῶς ἀνταποκρινόμεθα αὐτῇ περὶ τῶν δύο ἐκείνων
6 ἐγγράφων τῶν ὡς χρεωστικῶν τεσκερέδων τοῦ μακαρίτου ἀγα-
7 πίου κυζίκου ἀναφανέντων, τοῦ μὲν γραφέντος κατὰ τὸν νοέμβριον
8 μῆνα τοῦ παρελθόντος χιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ ἐννάτου
9 σωτηρίου ἔτους ἐπ' ὀνόματι σερίφ ἀγᾶ, καὶ περιέχοντος ποσότητα
10 ἄσπρων ὀκτὼ χιλιάδων γρο(σίων), τοῦ δὲ κα(τὰ) τὸν Ἰανουάριον τοῦ χι-
11 λιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ἐννενηκοστοῦ πρώτου σωτηρίου ἔτους ἐπ' ὀνόματι
12 ζωήτσας σαμουρκάση, κακείνου περιέχοντος ποσότη(α) χιλιάδ(ων)